

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Evgraphi commentvm continens

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1908

Heautontimorumenos III

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1594)

- uoluntatem, si fuerit forma mutata. ergo nisi prospectum
 antea fuerit, desertae et cum inopia in senectute uiuimus.
 uide sic purgatum quod male audire potuisset, non iniuste
 393 malas esse meretrices. — **13** CUIVS MOS MAXIME EST CON-
 SIMILIS VESTRVM his moribus se sociant uobis, qui habent 5
 395 ipsi hunc morem et similem uoluntatem. — **15** VT NVM-
 QVAM VLLA AMORI VESTRO INCIDERE POSSIT CALAMITAS ut
 semper amor inter uos ualeat neque senectute aut ullo
 396 morbo discidium possit existere. — **16** NESICIO QUIDEM
 ALIAS ME SEMPER SCIO FECISSE SEDVLO VT EX ILLIUS COM- 10
 MODO MEVM COMPAREM COMMODVM quid agam, uehementer
 ignoro: illud certum est mihi numquam <me> meum com-
 398 modum sine illius commodo comparasse. — **18** ERGO MEA
 ANTIPLILA TV NVNC SOLA REDUCEM ME IN PATRIAM FACIS
 adulescens uenientem amicam intuetur et secum loquitur, 15
 quod eius amore factum sit, ut in patriam reuerteretur. —
 399 **19** NAM DVM ABS TE ABSVM cum enim abs te discessi,
 uniuersos labores leues arbitratus sum excepto hoc, quod
 401 te carebam. — **21** HOCINE ME MISERVM NON LICERE MEO
 MODO INGENIO FRUI si bonum ingenium, inquit, puellae 20
 habere me non sinit pater, ita hoc ingenio bono amicae
 me <meo> modo frui non licere uehementer ingemisco. —
 402 **22** DIV ETIAM DVRAS DABIT diu etiam durus hic existet.

III.

1.

- 410 **1** LVCESCIT HOC IAM CESSO PVLARE OSTIUM VICINI
 notandum ex hac scaena, quod in nulla alia comoedia 25
 licet reperire, ut biduum tempus in comoedia sit: omnes

2 ante α | uiuimus in senectute G || 3 in iuste $B'VS$ || 4 meretrices esse G || 8 inter uos amor $FPVS$ || 9 alias me quidem F (= *Ter.*) || 12 me (*post meum*) *add. Lindenbr.* || 19 te] tui G || 20 si G , sibi *rell.* || 21 me G , mihi (*add. z PVS*) $F\alpha$ || 22 meo (*pro me*) *Lindenbr.* || 23 etiam PS , autem *rell.* | hic F , huc *rell.*; adhuc *Westerh.* || 26 reperiri $P^2B'VS$ | bidui *Schopen* (*recte? cf. infra*)

enim uno die actus suos explicant ex eo ipso, quod cuncta effici possunt, ut aut nuptiae celebrentur aut cognitio fiat expositi aut aliquid horum. at hic bidui rationem uersari intelligimus; ergo dixit 'lucescit hoc'. habet haec scaena allocutionem, in qua ostendit se properare, ut Menedemo nuntiet filium redisse, quamquam hoc nolit adulescens, cum
 415 patris sui nesciat uoluntatem. — **6** CVM ILLI PERICLI NIHIL EX INDICIO SIET NON FACIAM ut celem tam insperatum gaudium, cum ipsi adulescenti nihil periculi sit ex eo quod indicatur. 10

420 **11** AVT EGO PROPECTO INGENIO EGREGIE AD MISERIAS NATVS SVM haec scaena persuasionem habet, quemadmodum pater filium suscipiat et falli se per seruos sinat neque tanta facilitate utatur, ut corruptis filius moribus uiuat, si semel facilitatem erga se patris agnouisset. tenebit ergo diuisiones, ut omnis deliberatiua, ab utili et ab honesto, simul et an fieri possit: quae omnia suo loco plenius explicabimus; nunc tantum ea, quae obscura sunt, dicemus.

427 **18** NVNTIVM ADPORTO TIBI CVIVS MAXIME TE FIERI PARTICIPEM CVPIS bene generaliter in nuntio uotum futurum esse promisit, ut animus cupidus probari possit, cum non aliud suspicatur quam quod in desiderio fuerat col-
 429 locatum. deinde subiungit **20** NVM QVIDNAM DE GNATO MEO
 430 AVDISTI CHREME. — **21** VALET ATQVE VIDIT temperauit primo nuntium, ut cresceret gaudium: nam primo 'ualet atque uiuit' inquit, quod utique diuersum esse manifestum est; nam ualemus, cum integra salute sumus, uiuimus, cum spiritum ducimus. — VBI NAM EST QVAESO parum credit gaudii, quod sibi salus filii nuntiatur. nunc de loco 30

1 quod *Schopen*: quo *codd.* || 4 haec habet *G*, habet *FV* || 6 nolit *Lindenbr.*: negligit *codd.*; nolle intelligit (adulescentem) *Schoell* || 9 cum *F*, non (nam *B'*) *rell.* | fit *B'* || 12 quomodo *G* || 13 suscipiat *F*, -peret *rell.* || 14 tantum *Fα* | utatur *F*, -mur *rell.* | ut *G*, ne *rell.* || 16 tenet *G* || 17 ab *om.* *GB'VS* | simul et an *W.*: similiter *codd.* || 18 explicamus *GP¹* | ea *P*, eadem *rell.*

quaerit ipse, quippe qui eius absentiam dolere uideatur. —

431 **22** MEVS GNATVS cum iterum quod cupiebat senex audisset, tamquam parum credat, interrogationem repetit. denique percursis omnibus cum confirmationem nuntii audisset, perseuerat gaudio minus credere. denique adiecit 5

432/36 **23** DVC ME AD EVM OBSECO. — **27** NON TV EI DIXISTI VT ESSEM non tu ei indicasti, quemadmodum nunc essem. —

437 **28** QVIA PESSIME IN TE ATQVE ILLVM CONSVLIS hic iam incipit suasoria illa, quae animum patris componit, ut circa filium temperet lenitatem aut largitatem nimiam 10 aut parcitatem: 'utroque genere peccas, dum aut nimium largus es aut nimium parcus. ex hoc fit, ut in unum

443 malum ex diuersis moribus uenias'. — **34** PRIMVM OLIM QVAM PATERERE POTIVS FILIVM COMMEARE AD MVLIERCVLAM hoc tibi initium mali fuit, quod non filium permisisti ad 15 mulierculam commeare hanc primum, quae adhuc paulo uidebatur esse contenta, cui omnia grata esse potuerunt, quae filius faceret. at tu iniustitia tua adulescentem tuis sermonibus terruisti; exinde illa coacta necessitate <est.

446 et>enim hoc dixit **37** INGRATHS COEPIT VICTVM VVLGO 20

448 QVAERERE. — **39** NVNC CVM SINE MAGNO INTERTRIMENTO NON POTEST HABERI unde modo sine magno damno haberi non potest. intertrimenta autem sunt, quae intus terendo 25

449 damna perficiunt. — **40** QVIDVIS DARE CVPIS scio

450 enim: quodcumque desideras dare. — **41** QVAM EA NVNC 25 INSTRVCTA PVLCHRE AD PERNICIEM SIET uerum ut possis

1 queritur *codd.*, *corr. W.* | uidetur (*om. qui*) *G* || 2 iter α || 3 repetit *G*, petit *rell.* || 4 percursis *G*, -cussis *rell.* | non firmationem *PVS* | nuntiasset audisse *codd.*, *corr. Lindenbr.* || 5 gaudio *G*, -ium *rell.* | denique] ideoque *S*² (*edd.*) || 10 aut] uel *Schopen* || 12 aut (ut *P*) <ante a>nimum (-ium *F*) *F* α | fit] sis (sit uel sis *PVS*) ante ex *GPVS* || 15 fuit mali *G* || 16 hac (hoc *F*) primum que β , hocrimumque *P*¹, hoc crimen (est *add. B*) quod *P*²*BV*, // // // // quod *S* | adhuc] huc *B'VS*¹, tunc *S*² || 17 contentum *P*²*B'V* || 18 filius *Lindenbr.*: facilius *codd.* | tua <cum> *P*, cum *VS* || 19 terruisti sermonibus (*om. tuis*) *G* | est. etenim *W.* || 20 dixit hoc *G* | ingratiss *FB'*, *om. G* | uictum <sibi> *F* α | vvlgo *om. B'VS* || 23 sunt et 24 damna *om. G* || 25 desideras] uis *G*

- intelligere, quemadmodum nunc illa meretrix instructa sit aduersus filium tuum et ad quam perniciem adducta. —
- 452 **43** ONERATAS VESTE ATQVE AVRO parum dixerat 'ancillas decem', quae res tantum <in> numero collocata uidebatur; adiecit 'oneratas ueste atque auro', ut pudori sit ancillas 5
tales ita uestitas leui cibo pascere aut certe seruili. —
- SATRAPES SI SIET AMATOR apud Babylonios satrapae appel-
- 457 lantur ditissimi et satellites regum. — **48** PYTISSANDO MODO MIHI QUID VINI ABSVMP SIT omitto cetera, ex quibus damna possis agnoscere: in una cena quae mihi conti- 10
gerint, quantum uini absumpserit uide, dum pytissat! proprie autem pytissare dicitur quid gustare <et> quasi
- 458 cum quadam probatione expuere. denique adiecit **49** SIC HOC DICENS ASPERVM PATER HOC EST ALIVD LENIVS SODES
- 460 VIDE. — **51** RELEVI DOLIA OMNIA linire est contegere et 15
operire; contrarium est 'releui', quod est aperui. — OMNES SERIAS OMNIS SOLLICITOS HABVI hoc est ebrios. significat enim 'sollicitos' in solo citatos, quod ebriis contingit, quibus non sunt firma uestigia, sed motu corporis citi
- 462 sunt. — **53** QVEM ASSIDVE EXEDENT quem cotidie come- 20
463 dent uel certe frequenter. — **54** ITA ME DI AMABVNT VT ME TVARVM MISERITVM EST MENEDEME FORTVNARVM in meo damno magis misericordiam pro te passus sum et pro
- 464 fortunis tuis. — **55** FACIAT QVOD LIBET indulgentissimus pater et qui uehementissime filium desiderabat et diligebat, 25
licet damna audisset, tamen omnia se dicit filio permittere uelle, dummodo ipsum habeat in potestate. — **57** SI TIBI EST CERTVM SIC FACERE hic iam persuadet, ut illud

2 adducta *G*, adiecta (obi- *F*) *rell.* || 4 decem ancillas *G* | in *add. Lindenbr.* | uidebatur numero tantum *G* || 5 pudori *F*, -ris *rell.* || 7 sit *GP*, sicut *VS* | babilonios *codd.* || 9 as-
sumpsit *FBVS* || 10 cognoscere *G* (*recte?*) | contigerit *G*, -runt *rell.* || 12 et *add. Westerh.* || 15 <at> linire *G*, lenire *F*, breuire *PVS* | contigere *PVS*, -tingere *F*, obte (!) *G* | contra *F*, cūtrare *PVS* || 18 solo citatos *Lindenbr.*: sollicitatos *codd.* | contigit *GVS* || 21 <bene> ament *G* || 25 desiderabat filium *G* | et *FB*, *om. rell.* || 28 certum est *G*

quod supra dixi (t Menede) mus uelit adulescentis animo
ueluti nesciens dare, cum artibus serui inductus pecuniam
dat et luxuriam ministrat. denique ipsum consilium suum
470 quod sit proponit **61** FALLI TE SINAS *TECNIS* PER SER-
471 *VVLVM*. an fieri possit, adiungit **62** SVBSENSI ILLOS HOC 5
QVOQVE AGERE: ex eo enim, quod iam agunt et praepa-
474 rant, fieri potest. deinde ab utili adiungit **65** ET TIBI
PERDERE TALENTVM HOC PACTO SATIVS EST QVAM ILLO
MINAM melius est, ut (in)sciens plurimum perdas, quo-
tiens filius tollit, quam sciens minimum, cum ex hoc filius 10
quod licentiam agnouerit, iam eum libebit maiora com-
476 mittere. denique adiungit ab honesto **67** NON NVNC DE
PECVNIA AGITVR. ostendit honestum et utile declarauit.
denique perseuerat circa id ipsum, ut dicat 'cum enim
intellexerit animum tuum, te prius uitam tuam proditu- 15
rum et omnem pecuniam quam abs te filium dimittas,
uide quam fenestram ad turpitudinem, ad luxuriam nequi-
tiamque patefeceris', hoc est quantam ianuam dederis
486 peccato. — **77** TV REM PERIRE ET IPSVM NON POTERIS PATI
statim tu interire bona et filium uiuere luxuriose et malis 20
487 operibus non patieris. — **78** IBIT ILICO (AD) ILLVD sibi ueluti
remedium suscipiet, ut abiturum se esse minitetur, maxime
490 cum scit apud te se plurimum praeualere. — **81** VIDERE
VERVM ATQVE ITA VTI RES EST DICERE uidere mihi uerum
492 dicere et ita quemadmodum res est. — **83** DVM ID QVAERO 25
TIBI QVI FILIVM RESTITVEREM tota hac nocte somnium
oculis meis non cepi quaerens, quemadmodum filium red-

1 dixit Menedemus *W.* (*duce Schop.*) || 2 inductus *Goetz:* -tam
codd. || 3 (ad) luxuriam *Lindenbr.* | ministrat *S.* -et *rell.* || 4 tegnis
G. om. *F.* || 6 iam om. *G.* || 7 (non) potest *G.* | adiunxit *F'α* ||
9 insciens *Lindenbr.* | (quam) quotiens (tot- *P.*) *codd. praeter B'* ||
10 tollat *G.* || 11 eum] cum *G.*; ei *Lindenbr.* | maiora *B'*; ma-
tura (naturā *G.*, imatura *F.*) *rell.* | commutare *G.* || 14 cum
enim] nam si semel *G.* || 15 (ille) tuum animum prius proditu-
rum te tuam uitam *G.* || 17 uide] hui *F.* | quam (quantam *post*
fen- *G.*) β *B'*, om. *rell.* || 21 operibus] moribus *F.* | non *F.*, om. *rell.* |
patieris *G.*, patis *PVS.*, poteris pati *FB'*; hic desinit *cod. B'* ||
22 suscipere *G.* | ut *F.*, et *G.*, om. *α* | minitatur *G.* || 23 ualere
G. || 24 uidere — est om. *G.* || 26 filium qui *G.*

- 499 dam uicino, utrum nuntio solo an et consilio. — **90** VICINI NOSTRI HIC AMBIGVNT DE FINIBVS litem uicini de
 500 limitibus habent. — **91** ME CEPERE ARBITRVM me iudicem
 503 sibi esse uoluerunt. — **94** ITANE COMPARATAM ESSE HOMINVM NATVRAM OMNIVM sensus hic est: satis miror, cur
 prudentius sapit Chremes. an ita natura hominum comparata est, ut intentius uideant ea, quae aliena sunt, quam
 quae sunt sua? an hoc ideo fit, quia, dum nos in re
 nostra sumus, aut gaudio impedimur aut aegritudine animum occupatum ad praeuidendas res adhibere non possumus? — **99** DISSOLVI ME OTIOSVS OPERAM VT TIBI DAREM cito reuertens ab eo, quo ierat, Chremes dicit se ex illo negotio solutum et amico operam traditurum.

2.

- 512 **1** HAC ILLAC CIRCVMCVRSA INVENIENDVM EST TAMEN ARGENTVM INTENDENDA EST IN SENEM FALLACIA seruus ¹⁵ <egreditur> argentum desiderans, quod dare meretrici possit. tamen hoc quod loquitur non uidetur domino praesenti esse suspectum: quoniam enim supra (*III 1, 61 sqq.*) dixerat seruum Syrum quasi in Menedemum dolos tendere, uti argentum meretrici per fallacias quaereretur, ideo ²⁰ in senem generaliter dictum. denique hoc suspicatus Chremes,
 514 quasi in Menedemum ista fiant, dixit **3** NVM ME FELLIT HOSCE ID STRVERE: fortasse ille Cliniae seruus tardus est, idcirco noster Syrus hanc prouinciam sumpsit, hoc est iussum officium suscepit, ut ipse quaerat argen-
 518 tum. — **7** TE DEMIROR CHREME TAM MANE QVI HERI TANTVM BIBERIS te ualde miror mane uigilare, qui heri tan-

1 uicino *post consilio codd.*; *fort. dittoqr.* || 3 habent *ante de P²VS* || 5 est hic *G* || 6 comparata *ante natura G* || 7 intentius *G*, indyus *P*, inclytus *VS*, melius *F*; citius *Schopen* || 8 nostra re *G* || 10 ad praeuidendas *G*, adprehendas ad respuestas α , ad respuestas *F* || 12 ierat] erat *F\alpha* || 14 INVENIENDVM — ARGENTVM *post FALLACIA G\alpha* | tamen est β || 16 egreditur *add. W.* | desiderat *F* || 19 seruum *Schopen*: -us *codd.* | in *om. FVS* || 22 quasi *Zeune*: quod si (si *om. F*) *codd.* | ita α || 23 id <in>struere *codd. praeter F* || 26 miror *VS* | TAM *F, om. rel.* | te — 27 biberis *om. G*

- 519/21 tum biberis. — 8 NIHIL NIMIS NON multum. — 10 AQUILA
 LAE SENECTVS aiunt aquilam in senectute, quod ei rostri
 pars exterior uetustate et incremento curuata foramen in-
 cludat, ad cadauera accedere et sic sanguinem in potum
 sumere et quodammodo bibendo uiuere. hoc igitur ait 5
 seruus domino, quasi bibendo totum tempus hesternam
 523 egerit, 'uisa uero est quasi aquilae senectus'. — 12 ET
 QUIDEM HERCULE FORMA LVCULENTA non solum commoda et
 524 faceta est mulier, sed et speciosa forma. — 13 ITA NON
 VT OLIM SED VTI NVNC SANE BONA hic intelligi datur, 10
 quod senex sciat eandem ante fuisse castam, ante pauperem,
 nunc uero meretricio more uiuentem. ideo adiecit seruus
 'non quemadmodum antea bona, sed uti nunc, <si non> sibi
 527 ipsa comparatur, sane bona'. — 16 AT QVASI IS NON DIVI-
 TIIS ABVNDET <inuidens> ium ex more inopiam male meren- 15
 529 tis adiecit 'quasi non diuitiis abundet'. — 18 QUID EGO
 NESCIAM HOMINEM PISTRINO DIGNVM ut facilius seruorum do-
 minus incitare potuisset ad id, quod cupiebat, seruo adiu-
 torem eum esse ad tendendam in Menedemum fallaciam
 propter argentum, fingit se irasci seruo Cliniae: 'hominem?' 20
 532 inquit 'pistrino dignum', cui iungitur 21 QVI PASSVS ID
 FIERI. — QUID FACERET callide seruus, tamquam ignoret
 quid fieri debuisset, a domino quaerit, ut maiorem suscipiat
 uoluntatem fallendi, qui <fallere> dominum suum hunc
 ipsum, cum ab eo fallaciae argumenta collegerit, cupiat. 25
 537 denique sibi hoc praeparans hoc postea dixit 26 LAVDAS
 QVI EROS FALLVNT. — IN LOCO EGO VERO LAVDO bene adiecit,
 ne perpetuam male faciendi licentiam seruus daret, 'in loco'.
 538 — 27 QVIPPE QVI MAGNARVM SAEPE ID REMEDIVM EST

1 NIMIS] minus *Fα* || 6 quasi] quod dici solet *G* || 9 est
om. F || 11 castam fuisse *G* | antea 2. *G* | pauperem] *hic incipit*
cod. L || 13 si non *add. Goetz.* || 14 compararet *L*, -paretur *F*,
 -pararetur *α* | qui si *codd.*; quid si *infra* || 15 inuidentium *W.*:
 cum *codd.* | merentis *W.*: mentis *FGα*, meritis *L* || 16 qui si *G* ||
 19 ad tend-] attend- *codd.* || 20 clinia *Lα* || 22 seruorum *Lα* ||
 24 fallendi qui fallere *W.*: qui (*om. G*) fallendi *codd.* | suum
om. LF | <atque> hunc *G* || 26 hoc *om. G* || 28 seruis *G*, -us
rell. | daret <dixit> *codd.*

- AEGRITVDINVM namque falli in tempore maximum saepe
 541 remedium est, ut grauior aegritudo uidetur. — **30** IOCON
 AN SERIO ILLAEC DICAT NESICIO an consilio istaec dicat an
 ioco an necessario, intelligere non possum: unum tantum-
 modo intelligo, quod mihi ad hoc, quod disposui, cumulat 5
 543 uoluntatem. — **32** ET NVNC QUID EXSPECTAT SYRE hic
 iam, dum accusat adulescentis seruum, hortatur suum do-
 546 minus, quo ipse hos dolos tendat. denique adiecit **35** AT
 547 TE ADIUTARE OPORTET ADVLESCENTVLI CAUSA. — **36** FACILE
 EQVIDEM FACERE POSSVM SI IVBES peritiam suam circa 10
 huiusmodi rem declarauit seruus, sed dixit metuere domini
 uoluntatem et posse se facile facere, si ipse uoluerit im-
 548/50 perare. — **37** CALLEO peritus et doctus sum. — **39** AT
 HEVS TV FACITO DVM EADEM HAEC MEMINERIS iam prae-
 parat sibi dominum monetque, ut meminerit haec omnia, 15
 si quando euenerint, sicuti humana sunt omnia, uti et filius
 553 eius possit ista perficere. — **42** NON VSVS VENIET non hoc
 554 continget neque fieri potest. — **43** NEQVE EO NVNC DICO
 QVOD QVICQVAM ILLVM SENSERIM bene purgat id, quod
 inmiserat suspicionis, ne uero iam credat adulescentem 20
 filium pater talia uel cogitare uel facere, dixitque se
 seruum ex suspitione ista metuere, quod eius aetas iam
 talis esset, uti necessitas fuerit, ut Chremetem ita ducat
 et tractet, quemadmodum nunc senex uidetur hortari. —
 557 **46** DE ISTOC CVM VSVS VENERIT VIDEBIMVS si quid tale 25
 contigerit, tunc uidebimus, quid necessitas coget facere. —
 560 **49** NEC CVM MALE FACEREM nisi cum me senex adhortatur.

1 falli in W.: fallunt *codd.* || 2 ut] ut ne L; ne Lindenbr.,
 qui etiam uideatur || 3 illa haec *codd.* | istaec P', ista haec P²VS,
 ista e- L, ista F, id G || 5 disposui Lindenbr.: -it *codd.* | cu-
 mulat om. L | uoluptatem βP || 7 suum L, seruum *rell.* || 11 se
 dixit LGP¹ || 12 facile om. L, facere om. *rell.* || 14 si quando haec
 omnia L || 20 suspiciones *codd.*, *corr.* W. || 21 facere uel cogitare
 Gα | se om. FG || 23 esset G, om. LF | necesse G || 26 <et nunc
 (ut nunc G)> contigerit (nunc contigerit post quid L) *codd.*;
 varia lectio ad tunc? | quid L, quod *rell.* | coget LP, -it *rell.*

3.

- 562 **1** QUID ISTVC QVAESO AVT QVIS ISTIC MOS EST CLITIPHO haec scaena locum communem tenet in eum, qui hospitis sui amicam corrumpat: pater tamen non sic utitur tamquam communi, at ita respondet filius tamquam negans, ut magis coniecturae causa sit quam communis 5 locus. uerum patrem tamquam communem locum dicentem accipiamus et primo generaliter cum inuidia; deinde cum interrogatus esset, quidnam fecisset, ille continuo non
- 563 factum, sed uere factum protulit dicendo **2** VIDINE EGO, ut a probatione exordiretur et post hoc ostenderet 10 crimen, quod manum adulescens in sinum meretrici inserebat. — **3** ACTA HAEC RES EST PERII Syrus seruus credit senem inuenisse filium amare meretricem, quae res antea per dolum celabatur. ideo uehementer metuit. —
- 566 **5** NAM ISTAE QUIDEM CONTVMELIAE SVNT supra quidem 15 'iniuria' dixerat, uerum adiecit 'contumeliae sunt'. est enim iniuria, cum quasi uiolentia aliquid in corpus efficitur, contumelia uero, cum praeter uiolationem corporis est et uolatio opinionis. — **6** EIVS AMICAM SVBIGITARE hoc est crimen, quod supra posuit. 'subigitare' 20 autem ad perfectionem ipsam libidinis intelligimus. —
- 568 **7** VEL HERI IN VINO QVAM INMODESTVS FVISTI hoc ex antecedentibus argumentum colligens dixit. — **9** NOVI EGO AMANTIVM ANIMVM ADVERTVNT GRAVITER QVAE NON CENSEAS ita enim mos est amatoribus, ut ampliora suspicentur, quam 25
- 572 tu poteris suspicari. — **11** ESTO AT CERTE CONCEDAS HINC ALIQVO AB ORE EORVM ALIQVANTISPER hic mandat pater, ut discedat a domo filius: aliter enim negat fieri posse, ut impudentia adulescentis comprimi possit. dicit etenim

7 et L, hoc *rell*; ac? || 9 Audine L α || 10 hoc om. α || 15 istaec quidem contumelia est G || 16 iniuriam dixit G | contumelia est FGPV² | est enim Lindenbr.: etenim *codd.* || 17 cum quasi *Westerh.*: quasi (quosi L α , si G) cum *codd.* || 18 uolationū L α || 20 posuit] possint L α || 21 ad om. V || 25 item VS | ut F, om. *rell.* || 26 tua α | HINC om. FG || 28 posse fieri G, posse F

- multa libidinem uelle eamque sub cuiuscumque praesentia se minus audere complere. — **13** EGO DE ME FACIO CONIECTVRAM hoc ita esse ex me suspicor; nam nemo est ex amicis, apud quem uniuersa uelim exponere atque narrare ea, quae occulta habeo: quippe aut in summa honestate amicus <est> et id, quodcumque cogito, eius dignitate deterreor ne indicem, aut ipsa certe res propter sui turpitudinem eam narrationem comprimit. hoc est, quod
- 576 dicit **15** APVT <ALIVM> IPSIVS FACTI PVDET NE INEPTVS NE PROTERVVS VIDEAR 'ineptus' si ipsius facti pudet, 'proteruus' si cum eo loquar, qui habet maximam dignitatem.
- 580 — **19** HOMINIS FRVGI ET TEMPERANTIS FVNCTVS OFFICIVM ergo functus <es> officium frugi hominis et temperantis. —
- 584 **23** VIN TV HOMINI STVLTQ AVSCVLTARE MIHI quemadmodum in prouerbio est 'mihī si uis stulto homini auscultare, licet', hoc est obaudire. — **29** AT TV TIBI ISTAS POSTHAC COMPRESSITO MANVS quoniam pater dixerat (v. 2) 'uidi ego te manus modo meretrici huic in sinum inserere', ideo
- 591 seruus ait 'istas ergo tibi compressito manus'. — **30** CEN-SEN VERO QVID ILLVM PORRO CREDIS FACTVRVM CHREME 20 subblanditur domino per obsequium seruus, cum de adulescente quasi quendam metum habere se dicit: 'uide iam' inquit 'qualis sit: qualem futurum putas, nisi eum, quantum facultatis tibi numina concedunt, seruas, mones atque
- 593 castigas?' — **32** ATQVI NVNC TIBI ERE ADSERVANDVS EST 25 bene praesens tempus in metu ponit, ut ille sciat iam
- 594 filium nescio quid moliri. — **33** NAM MIHI MINVS MINVSQVE OBTEMPERAT et hoc pulchre uidetur adiectum, quo, si qua in culpa inuentus fuerit filius, continuo iam uideatur seruus esse purgatus, quod eius imperium filius contemnat. —

1 cuiusque *Lindenbr.* || 3 esse *G*, est *rell.* || 4 ex *F*, *om. rell.* | amicorum *G* | uellē uniuersa *G* || 6 est *add. W.* || 7 certa *FGPS* || 9 *APVT* aut *codd.* | *PVDET*] piget *F*, principium *rell.* || 12 officio *GP¹V¹* || 13 officium <es> *G* || 16 post has *Lα* || 21 per obliquum *G* || 23 nisi eum *F*, si eum sibi *rell.* || 24 tibi facultatis *FGα* || 25 atque *L* || 28 qua *Lindenbr.*: quid (quod *G*) *codd.* || 29 iam *om. L*

- 598 **37** VERVM ALIVD EX ALIO INCIDIT hoc uidetur obscurum quidnam sit, sed ex his quae consecuntur manifestum fiet: nam interrogatus a domino quid esset, respondit
- 599 **38** PESSIMA HAEC EST MERETRIX. ita quod hic 'pessima est' de meretrice pronuntiatum est, supra (*III 2, 10*) contrarium dictum 'commoda et faceta haec est meretrix'. ergo iure dictum 'aliud ex alio incidit'. — IMMO SI SCIAS uidit dominum seruus quasi consensum commodasse, non
- 600 quo uerum iudicium de meretrice <sit>: ideo adiecit **39** VIDE QVOD INCEPTET FACINVS. — FVIT QVAEDAM ANVS CORINTHIA hoc consilium dicit se seruus aduersus Menedemum sumpsisse, quo possit pecuniam ab eo exprimere, quae meretrici daretur. uerum hoc consilium in hoc prouenit, quod prosit uehementer Clitiphoni: namque fingit nunc Antiphilam, quae amica sit Cliniae, apud meretricem a quadam anu Corinthia arrabonis nomine collocatam, et nunc uelle ad Menedemum pergere, ut ab eo *illam* pecuniam accipiat, quae data sit pro puella, ut, si eandem redimeret, maxima inde luca possit accipere. sed hoc displicet domino consilium, uerum prouenit ad euentum futurum; nam cum cognita fuerit, quod filia sit Chremetis, iam fiet necessarium, ut meretrici hoc <a> sene Chremete debeatur
- 603 argentum. — **42** ARRABONI pignori scilicet.

IV.

1.

- 614 **1** NISI ME ANIMVS FALLIT HIC PROPECTO ANVLVS QVEM VSPICOR IS QVICVM EXPOSITA EST GNATA haec scaena tenet 25

4 ita — 6 meretrix *om.* *L* | pessima est *W.*: -me *codd.* || 5 dictum contrariū <est> *G* || 9 sit *add. W.*; est (*ante de*) *G* || 10 quidem inceptat α || 12 quos *L\alpha* || 13 in hoc *om. G* || 15 ad (at *L*) quandam anum corinthia (-am *F*) *codd.* || 18 <acciperet uel> accipiat *L* || 20 euentum *F*, adu- *rell.* || 21 cognitum *Schopen*, at *cf. p. 190, 15* || 22 uti *F'G\alpha* | a sene *W.*: sine *codd.* || 23 pignori scilicet *W.*: pignoris *codd.* || 25 gnata <nisi me animus fallit> *L\alpha*